

Reinkarnace z hlediska přírodních věd

Rudolf Bubner

Ve své knize EVOLUCE — REINKARNACE — KŘESŤANSTVÍ pojednává Rudolf Bubner o myšlence reinkarnace z pohledu přírodovědce. Porovnává nižší říše přírody — minerální, rostlinnou a zvířecí — v jejich stavbě a vývoji s říší člověka a ukazuje, že z toho nakonec vyplývá s určitou logikou myšlenka reinkarnace. To ovšem neznamená vědecký důkaz v pravém slova smyslu, který takto ani není možný, ale odstraňuje myšlenkové zábrany, které by mohly překážet nepředpojatému pozorování člověka i světa.

Bubner vychází z toho, že se ve čtvernosti přírodních říší — nerost, rostlina, zvíře a člověk — zrcadlí čtyři stupně bytí — fyzické, životní, duševní a duchovní — které se nakonec soustřeďují v člověku samotném. V každé této říši se projevuje určitá polarita zákonitosti a nahodilosti, ale vždy v jiné podobě. To vede nakonec k zajímavým závěrům.

Bubner píše: „*V říších přírody se všechno řídí poměrem zákonitosti a nahodilosti. Všechny konkrétní a individuální jevy mají vztah k zákonům, které mají na různých stupních bytí také různou podobu. Existují zákony a případy fyzického světa formulované ve fyzice a chemii. V organické říši u rostlin a zvířat nabývají jevy a jejich zákony nové podoby. Zákonitost se teď jeví v omezené, soustředěné a individualizované podobě jako typ. Také jednotlivé případy tohoto zákona nabývají individualizované podoby. Jsou to exempláře nebo individua typu, druhu. Typ nebo zákon je jádrem či středem rostliny či zvířete, exempláře jsou periferií a obalem... každý životopis zvířete je v podstatě životopis druhu.*“

„*Na cestě od neživého bytí k živému pozorujeme zvnitřnění zákonitosti. Na tom se zakládá individualizace případů, což je jev neživému bytí ještě cizí.*“

Jak je to s člověkem? „*Životopis lidského druhu hovoří pouze o povšechnostech, které zamlčují to nejdůležitější, totiž cenu a váhu osobnosti... Každý člověk je svým vlastním druhem. Tím je zároveň vysloveno, že zákonitost, druh, se ještě o další krok posunula dovnitř a ještě hlouběji a intimněji se ztotožnila s jednotlivým případem. Ztotožnění dosáhlo nejvyššího stupně a druh se stal exemplářem, čímž se exemplář povznesl na stupeň osoby.*“ Nastal obrat v poměru typu k exempláři. Jednotlivá osoba je smyslem lidské říše. Na tomto podkladě nabývá otázka reinkarnace docela nové dimenze.

Žít opět na zemi — proč?

Proč ne?

Co může moderního člověka přimět, aby si postavil otázku možnosti opětovného života na zemi? To přece předpokládá nejen další život po smrti, ale také existenci před narozením a oboje ve vzájemném rytmickém střídání. Avšak v jaké nejistotě, neurčitosti a odporu žijeme dnes vůči těmto elementárním předpokladům.

Přesto existují důvody odsunout stranou tradiční soudy i předsudky a postavit se k problému nepředpojatě. Jedním z nejzávažnějších důvodů, jenž působí nezávisle na světovém názoru nebo víře, je sama evoluce. Vývoj totiž probíhá stranou veškerých náklonností a nechtů, nebere ohled na to, co člověk míní, v co věří a co zamítá. Nutí nás, ovšem zcela svobodně,

postavit se k této otázce vážně. Může se stát, že namísto otázky: „*Proč žít opět na zemi?*“ budeme donuceni k jiné otázce: „*Proč vlastně ne?*“ Proč by při tolikém a tak mohutném vývoji neměl být poskytnut i prostor k vývoji pro náš nejnuitnější smysl, pro osobu člověka? Co brání lidem znovu si položit tuto otázku ze zcela jiného zorného úhlu, proč se stydět vyvodit důsledky, ke kterým nás sama věc nutí? Vždyť stvoření je tak ohromné a nesmírně bohaté, vzájemná závislost člověka a světa tak zřetelná a individualita jakožto vlastní cíl vývoje vyvstává tak jasně, než aby byl člověk schopen naplnit smysl své existence v jednom jediném lidském životě. Na co je veškerá tato věky přesahující bohatost stvoření, nač je toto nekonečné božské úsilí vytvořit člověku místo, kde by se mohl vyvíjet, jestliže se jednotlivce na něm může podílet jen po zlomek jediného svého života, jestliže mu zůstává zapovězeno a odepřeno účastnit se dále chodu dějin, života lidstva, sebepřesahující evoluce celku! Jako bylo lidství velkým cílem pozemského vývoje, nyní a v budoucnu je velkým cílem vývoje lidstva individualita. Proč mluvíme stále jen o jednom — o vývoji lidstva — a nemluvíme i o tom dalším, o vývoji individuality? To, čím se lidé a lidstvo mají stát a k čemu jsou uzpůsobeni, se dá naplnit a uskutečnit jedině na Zemi a s pomocí země. Nám jsou však známy pouze tisícileté dějiny vývoje lidstva, jeho rodu, ale už ne stejně dlouhé dějiny osobnosti, individuality. Proč vlastně došlo k záměně typu a exempláře? Jestliže se nám stal typ živnou půdou a schránkou, jedinečnost pak životním jádrem bytí lidstva, k čemu bude, budeme-li dále rozvíjet a zdůrazňovat pouze typ?

Jelikož ale máme všichni velice omezený život a dějiny světa se ubírají mnohem mohutnějším krokem, může naše účast na nich probíhat pouze prostřednictvím menších doušků v rytmickém opakování. Tak se z jednotlivého vtělení duchovní bytosti stává opakovaná reinkarnace. Je to jediná možná individualitě příslušná podoba účasti na cestách uskutečňování lidské celistvosti vytvářející prostor pro vlastní individuální dějiny rodu. Musíme tedy nejprve porozumět oprávněnosti této otázky a pak se teprve tázat: „*Jak?*“. Můžeme-li potvrdit tuto oprávněnost názorem, není už tak těžké dopátrat se onoho „*jak*“. Nejde zde o tvrzení, ale o vhléd do jevů, které všechny poukazují k těmto závěrům, takže bude stále těžší sejít z cesty, kterou tato otázka naznačuje.

Dějiny druhů — staré téma v novém hávu Nadčasová a časová povaha druhů

Už vícekrát se ukázalo, jaký význam přísluší problému druhu. Fenomén Já můžeme totiž pochopit z fenoménu neproměnného charakteru druhu nepodléhajícího procesu rozmnožování. Osobu můžeme rozpoznat jako vyšší jevovou formu druhu a ten naopak jako nižší jevovou podobu osoby.

Otázku po původu a dějinách druhu uvedl do povědomí lidstva Charles Darwin. Roku 1859 vyšlo jeho dílo s názvem: „*O původu druhů přirozeným výběrem*“. Nemáme v úmyslu zabývat se dopodrobna darwinismem a vážit veškerá jeho pro a proti. Zajímá nás jen vlastní podstata evoluce. Již v prvních větách díla říká Darwin, v čem se považuje za stoupence nového pojetí a jakým odlišným a starším názorům oponuje. Pro doby před ním byly druhy něco neměnného, co vzniklo současně se stvořením.

Za významného zastávce oněch starších názorů platí veliký švédský přírodovědec Carl Linné se svým učením o neměnnosti druhů. S určitými odchylkami vyjadřuje zhruba tuto myšlenku: Je tolik druhů, kolik jich stvořila nekonečná bytost, tedy Bůh. Původ druhů neleží v čase jako u Darwina, ale je to původ z božské tvůrčí podstaty před veškerým časem. Nesou tedy druhy jakožto Stvořitelovo dílo také jistý odlesk nadčasové věčnosti a trvanlivosti. Pro Linného to jsou ideje v Boží mysli, podobné idejím Platónovým. V Linném působí ještě starší duchovní

dědictví. Slovo "druh" k nám zaznívá i z příběhu o stvoření: „*A Bůh řekl: „Ať dá země vzejít trávě, bylinám a stromům... každému podle jeho druhu.“*“ Proč se s takovou naléhavostí stále opakuje: „*Každému podle jeho druhu*“? Je to v první kapitole první knihy Mojžíšovy psáno celkem desetkrát. To tedy jde především o stvoření druhů, ideálních jednotek, systému kategorií, a ne o jednotlivý konkrétní exemplář. Neměli bychom tedy i my usuzovat také nejprve na celek typu, jenž teprve sekundárně ze sebe plodí mnohost jednotlivých exemplářů?

Co se ještě u Linného tak mocně projevovalo, druhy jakožto stvoření, jakožto duchovní ideje, ustupuje stále více do pozadí a nakonec pozbude významu. Ona kdysi duchovně-ideálně chápaná neměnnost a jednota typu Darwina zcela poklesá na pouze fyzicky představitelnou neměnnost a kontinuitu dědičných procesů a původu. Roku 1857 se objevila kniha s názvem "*Antropologie — učení o lidské duši na přírodovědném základě*". Autorem byl Immanuel Hermann Fichte, syn známého filosofa Johanna Gottlieba Fichteho. I v tomto díle se setkáváme s již často používaným slovem "*species*". Ale zde ho čteme ve zcela jiném významu. Fichte tento pojem používá zhusta, aby charakterizoval jedinečnou podstatu lidské individuality:

„Neboť génius, duchovní svébytnost ve své jedinečnosti, je rovněž jsoucnem sui generis (o vlastním původu), jako jakýsi do dějů světa nově vstupující zvířecí druh.“ (§ 230) *„Každý je už zformován podle své duchovní podoby, neboť z duchovního pohledu se žádné individuum nerovná jinému, podobně jako se nerovná jeden zvířecí druh ostatním.“* (§ 231)

V § 226 praví Fichte, že nová individuální duše nesouvisí vůbec s aktem plození: *„To by protiřečilo veškeré zkušenosti... to by totiž potom nebyly vůbec možné dějiny, kdyby do opětovného cyklu lidského plození neseštopilo to duchovně nové, génius, jakožto něco nepředvídaného a vpravdě odjinud...“*

Člověk jakožto svůj vlastní druh

Tím je jasně vyjádřeno, že člověk jakožto jednotná bytost v sobě přece nese vnitřní podvojnost. Je exemplářem druhu člověk, jenž do sebe pojímá a nese "*génia*", „*to vpravdě odjinud*“. V rámci lidstva je každý ještě navíc svým vlastním druhem, individuem na úrovni a hodnoty druhu. Individuum je tedy víc než pouhý exemplář druhu, který přichází a odchází, je k tomu ještě svým vlastním druhem. Tím se nám odkrývá pohled na individuum jako omezenou jevovou podobu jistého nadčasového životního jádra bytí, jež náleží světu nepomíjivosti. Toto životní jádro bytosti je „*už preformované*“ a má vůči pomíjivosti přirozené individuální podoby, tedy svou pre- a postexistenci, tj. existenci před narozením a po smrti.

Rozdíl v podstatě zvířete a člověka se jednoznačně projeví, pokud prozkoumáme jejich životopis. Na to často poukazoval Rudolf Steiner. Zvířata se jeví v individuální podobě, jejich vlastní životní jádro bytí je ale zakotveno v typu. Poměr druhu a exempláře zůstává přes všechny možné odlišnosti poměrem zákonitosti a nahodilosti. U člověka je tento poměr obrácený. Životopis člověka jakožto druhu má pro pochopení určité osobnosti pouze podřadný význam. Nejde o to, že by toto typologické (rasa, národnost, pohlaví, rodové příbuzenství) bylo nedůležité, ale nezasahuje podstatu. Člověk se zakládá na individualitě, na jáství, a tomuto svému původnímu určení se blíží tím více, čím více se v jeho typologickém založení uplatňuje ono individuální; blíží se mu tím více, čím méně je pouze konkrétním případem určitého typu a čím více se stává typologie pouze nahodilým případem jeho jáství. Životním jádrem jeho bytí je právě jáství a vše druhové je jen proměnlivou rouškou tohoto

jádra. Při přechodu od zvířete k člověku se jádro a obal, střed a periférie, zákonitě a náhodně vzájemně zaměňují. Ze zvířecího individua, jež je pouze případem určitého typu, se u člověka stává individualita, pro niž to, co odpovídá typu, je pouze nahodilostí vůči jejímu Já. Když individuum povstává k vlastní individualitě, k vlastnímu typu, tehdy to, co je druhově typické, ustupuje a stává se pouze proměnlivou nahodilostí příslušející dané individualitě.

Reinkarnace jako nová podoba dějin druhů

Jakmile jsme se vzepjali k tomuto vrcholnému porozumění a pochopení, otevírají se nám nenadálé perspektivy a zcela nové otázky. Darwin se táže po původu a vývoji druhů. Linného myšlenky uchopují myšlenku ideální, od stvoření dané neměnnosti druhů. Jak jinak a nově ale nyní tyto myšlenky vypadají, když už druhy nejsou biologické systémové kategorie, ale duchovní individuality, v podobě fyzicky reálných jednotlivců. Otázka stvoření a vývoje, bytí a proměny, trvalého životního jádra a proměnlivých projevů jsou tu opět, ovšem nyní už na zcela jiné úrovni, ve zcela jiném světle. Linného jazykem se musíme zeptat: „*Jsou zde tyto species sui generis, tyto lidské bytosti — lidská Já, od počátku, ab initio? Procházejí v průběhu dějin evoluci, aby svou vlastní bytost rozvinuly a vypracovaly?*“ Pro evoluci zvířecího světa hrají jednotlivci jen podřadnou roli. Neptáme se po původu, dějinách a rozvoji jednotlivých exemplářů; ty představují pouze typ a pouze o jeho vývoj jde. Pokud se však exemplář povznese na úroveň typu, jak se to stalo u člověka, mívá nyní otázka po evoluci přímo na evoluci jednotlivé bytosti, na jednotlivého člověka. Přitom novinkou oproti vši evoluci v přírodním pojetí je to, že do procesu vývoje musí být zapojena i individua. Individuum už nestojí pasivně před branami vývoje, ale je pojato do vývoje a pozváno k individuálnímu prožití a protrpění evoluce v celém jejím světodějném rámci. Ještě více: je to dokonce to nejvnitřnější jádro, ústřední událost celého vývoje lidstva. Jestliže dějiny světa zvířat zahrnují i dějiny jejich typů a druhů v různých epochách země, musí mít i lidské dějiny nějaké dějiny svých druhů, tedy individualit, a to také ve všech epochách. Stejný impuls, jakým je Charles Darwin pro nauku o evoluci, znamená i Rudolf Steiner pro nauku o reinkarnaci. Konkrétní jednotlivosti z celé plnosti toho, co vybádal a sdělil, zde nebudeme uvádět. Jen na to bychom měli poukázat, jak důsledně se tyto poznatky vyvozují z vědeckých předpokladů a jak i bez nadsmyslových zážitků a bez odkazů na jiné autority nežli pozorování a myšlení se dá legitimně mluvit, i když třeba jen v náznaku, o reinkarnaci.

Po všem, co jsme uvedli a ještě uvedeme, je myšlenka reinkarnace, nahlíženo z přírodovědného i antropologického hlediska, na čase. Slyšitelně klepe na dveře vědomí doby. Proč jí neotevřít?

Z knihy Rudolfa BUBNERA: *Evolution — Reinkarnation — Christentum*, Stuttgart, Urachhaus 1975, str. 19–20, 77–78, 82–86.

Úvod napsal Frank Peschel.

Z němčiny přeložil Václav Ondráček.